

Luijpers, Eric. *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren*. Eburon: Delft, 2000, 190 pagina's (Academisch Proefschrift Universiteit Utrecht).

René Veenstra, ICS/Sociologie, Rijksuniversiteit Groningen

In onderzoek naar antisociaal gedrag onder jongeren is het gebruikelijk om een onderscheid te maken tussen levensloop-persistente en adolescentie-gelimeerde antisociale jongeren (Moffitt, 1993). Voor de eerste groep geldt ideaaltypisch dat ze als kind agressief waren, als adolescent delinquent en als volwassene crimineel. Tot deze groep behoort 5 procent van de mannen en minder dan 1 procent van de vrouwen. Uit de literatuur (Rutter, Giller & Hagell, 1998) zijn talrijke determinanten voor levensloop-persistent antisociaal gedrag bekend, zoals een lage intelligentie, een moeilijk temperament, een lage reactiviteit van het autonome zenuwstelsel of een problematische gezinssituatie. Tot de tweede groep behoort ongeveer 25 procent van de jongeren (soms wordt deze groep ruimer gedefinieerd en dan blijkt dat meer dan 75 procent van de jongeren wel eens iets heeft uitgehaald in de adolescentiefase). Over welke factoren en mechanismen van invloed zijn op dit adolescentie-gelimeerde antisociale gedrag is weinig bekend. De enige risicofactor die volgens Moffitt e.a. (1996) duidelijk naar voren komt is de omgang met delinquente vrienden.

Wanneer crimineel gedrag en leeftijd tegen elkaar uit worden gezet, dan is het beeld dat kinderen tot een jaar of twaalf nauwelijks antisociaal gedrag vertonen. Vanaf die leeftijd neemt het antisociaal gedrag echter explosief toe, resulterend in een piek rond het zeventiende jaar. Vervolgens neemt de mate van antisociaal gedrag af. Eerst geleidelijk, daarna snel. En vanaf een jaar of 25 gedragen slechts weinigen zich nog antisociaal. Het is dit verband dat de voorkant van de dissertatie van Eric Luijpers siert en dat centraal staat in de vragenstelling voor zijn onderzoek. Waarom neemt het aantal jongeren dat zich delinquent gedraagt vanaf het twaalfde jaar toe? En waarom neemt dat aantal weer af vanaf het zeventiende jaar? Is de toename van delinquent gedrag een gevolg van intentie tot exploratie? En welke rol speelt een goede of slechte binding aan ouders, vrienden, school of werk bij de verandering in de mate van delinquent gedrag?

In het boek staan twee perspectieven centraal op delinquent gedrag (gedrag dat bepaalde in wetboeken vastgelegde normen overtreedt en waarop een straf staat). Het eerste perspectief vormt de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969). Hirschi veronderstelt dat individuen die sociaal sterk gebonden zijn zich niet snel delinquent zullen gedragen, omdat zij dan het risico lopen om bindingen aan conventionele personen en te verliezen. Wanneer individuen weinig of geen van dergelijke banden hebben, dan hebben ze ook weinig te verliezen en is de kans op delinquent gedrag groter. Hirschi onderscheidt vier elementen van sociale binding: (1) attachment: affectieve bindingen met belangrijke anderen, zoals ouders, vrienden en leerkrachten; (2) commitment: betrokkenheid bij conventionele activiteiten, gekoppeld aan een bereidheid om beloftes na te komen; (3) involvement: de inzet bij conventionele activiteiten, zoals school en werk; (4) belief: het geloof in regels van de samenleving. Volgens Hirschi (1969) is zijn theorie van sociale binding een algemene theorie, wat inhoudt dat het een verklaring biedt voor alle soorten deviant gedrag en dat het opgaat voor alle mensen, ongeacht bijvoorbeeld leeftijd, sekse of etniciteit. Uit deze theorie gebruikt Luijpers alleen de elementen 'attachment' (aan ouders, school/werk en leeftijdgenoten) en 'belief' (al dan niet delinquente normen). In de WIL-data bevinden zich overigens wel schalen voor 'commitment' en 'involvement' (Rutenfrans & Terlouw, 1994).

Luijpers betoogt dat de sociale bindingstheorie geschikt is om te verklaren waarom jongeren in de late adolescentie stoppen met delinquent gedrag. Naarmate jongeren ouder worden hebben ze meer te verliezen (bijvoorbeeld een baan of een vaste relatie) en dus zullen ze zich eerder conformeren aan conventionele anderen. Hij vindt echter dat de theorie van Hirschi ongeschikt is om te verklaren waarom jongeren in de vroege adolescentie beginnen met delinquent gedrag. De bindingen aan ouders, school en vrienden zijn onverminderd sterk in deze fase en toch neemt het delinquente gedrag toe. Zoals al velen eerder hebben gesteld kan van de binding aan leeftijdgenoten een stimulerende werking op criminaliteit uitgaan. Luijpers vindt die herziening onvoldoende en meent dat de theorie moet worden aangevuld vanuit een ontwikkelingsperspectief. Daarbij ziet hij delinquent gedrag als iets specifiek voor de adolescentiefase. Zijn veronderstelling is dat de biologische, psychologische en sociale veranderingen die plaatsvinden in de vroege adolescentie van invloed zijn op de intentie tot exploratie van jongeren. Vanaf de vroege adolescentie komen jongeren vaker in situaties die onbekend zijn. Het nieuwe gedragsdomein is groter en minder persoonlijk en de bewegingsruimte neemt toe. Adolescenten gaan experimenteren met gedrag, met als uiteindelijk doel het bereiken van de status van volwassene. Dit experimenteren is, zo stelt Luijpers, niet uniek voor de adolescentie. Een verschil met eerdere fasen is echter dat er op adolescenten minder toezicht wordt uitgeoefend en dat de sociale

situaties waarin adolescenten zich begeven veel meer om verkenning vragen. In vergelijking met de leefwereld van kinderen is de leefwereld van adolescenten groter en onpersoonlijker en de regels die er gelden zijn onduidelijker en minder gekoppeld aan specifieke personen. De intentie tot exploratie kan leiden tot tal van gedragingen. Een van deze vormen kan delinquent gedrag zijn. Hierbij geldt dat van dergelijke gedragingen een positieve werking uit kan gaan voor het onderhouden van vriendschappen (het horen bij en meedoen in een groepje als belangrijk middel voor sociaal welzijn), het verkennen van de persoonlijke identiteit en het kenbaar maken van de autonomie.

In zijn onderzoek heeft Luijpers gebruik gemaakt van twee databestanden, te weten Wendingen in de Levensloop (WIL), opgezet door Wim Meeus en Harm 't Hart, en Sociaal Gedrag (SG), geïnitieerd door Chris Baerveldt. Bij de WIL-data gaat het om een panelstudie waarin tweeduizend jongeren, variërend in leeftijd van 12 tot 24 op twee meetmomenten zijn ondervraagd. Het eerste meetmoment was in 1991 en het tweede meetmoment was drie jaar later. In het SG-project zijn in 1995-'96 gegevens verzameld bij bijna 1400 leerlingen uit de bovenbouw van de mavo. Uit deze dataset gebruikt Luijpers de gegevens van 852 jongeren, die vijftien tot zeventien jaar oud waren.

Voor de operationalisatie van delinquent gedrag, intentie tot exploratie en sociale binding heeft Luijpers in beide datasets gezocht naar de meest geschikte schalen. De datasets waren namelijk verzameld voor de formulering van zijn theoretische kader. Hoewel Luijpers er doorgaans goed uitkomt, is het hem met de WIL-data niet gelukt om intentie tot exploratie te operationaliseren. Vragen als 'Ik praat regelmatig met anderen over mijn beste vriend(in)' of 'Ik probeer veel te weten te komen over mijn beste vriend(in)' meten het begrip-zoals-bedoeld niet. In het SG-project is dit begrip gemeten via vragen als 'Ik probeer graag uit hoe ver ik kan gaan bij anderen of 'Ik ben het liefst in veilige situaties'. Dergelijke vragen dekken het begrip veel beter. Al is het wel de vraag of het nodig was om een nieuwe term (intentie tot exploratie) te introduceren. De vragen verwijzen namelijk naar aspecten van het temperament, met name plezier-intensiteit en geneigdheid tot angst, van jongeren. Zo beschouwd, had in het literatuuronderzoek ook meer voortgebouwd kunnen worden op onderzoek naar de relatie tussen temperament en antisociaal gedrag (voor een overzicht: Rutter e.a., 1998).

In de analyses staat de toetsing van twee hypothesen centraal. De eerste hypothese is dat van de vroege- naar de midden-adolescentiefase een hoge mate van intentie tot exploratie tot meer delinquent gedrag leidt. Uit de cross-sectionele analyses blijkt dat intentie tot exploratie positief samenhangt met delinquent gedrag. Uit de longitudinale analyses blijkt dat deze hypothese verworpen moet worden. De operationalisatie van intentie tot exploratie met de WIL-data blijkt niet van invloed op een toename in delinquent gedrag. Hetzelfde resultaat vindt Luijpers ook in een verschillscore-benadering.

De tweede hypothese is dat van de midden- naar de late-adolescentiefase een hoge mate van binding aan conventionele personen of instituties tot minder delinquent gedrag leidt. Uit de cross-sectionele analyses blijkt dat binding aan conventionele personen of instituties negatief samenhangt met delinquent gedrag. De binding aan vrienden is positief (WIL) of niet (SG) gerelateerd aan delinquent gedrag. Uit de longitudinale analyses op de WIL-data blijkt het delinquente gedrag na het zeventiende levensjaar af te nemen bij jongeren die meer gebonden zijn aan school en werk en die een betere band hebben met hun ouders. De tweede hypothese hoeft dus niet te worden verworpen. In een aanvullende analyse met verschillscores komt Luijpers tot de slotsom dat de afname van delinquent gedrag in de tweede helft van de adolescentie komt door de mate waarin jongeren in de vroege adolescentie beschikken over bindingen met conventionele anderen. Jongeren bij wie het delinquent gedrag tijdelijk is, zo zou in lijn met Moffitt gesteld kunnen worden, zijn in hun vroege jeugd meer gesocialiseerd dan jongeren bij wie dit gedrag meer persistent is. Dat uit zich bijvoorbeeld in groter repertoire aan vaardigheden, waardoor ze zodra het leven serieus wordt kunnen overschakelen op meer prosociale vaardigheden.

Verder heeft Luijpers ook nog gekeken naar de relatie tussen afkeuring van delinquent gedrag (belief) met delinquent gedrag. Uit de LISREL-analyses blijkt dat delinquent gedrag negatief van invloed is op deze afkeuring. Deze bevinding is tegengesteld aan wat de theorie van Hirschi voorspelt, maar sluit wel aan bij enkele andere empirische onderzoeken (het onderzoek waarin deze theorie empirisch wordt getoetst, brengt de auteur overigens helder in kaart). Zoals vaker in dit boek, komt Luijpers dan ook tot de slotsom dat de klassieke sociale bindingstheorie voor een deel moet worden bijgesteld.

Luijpers plaatst in het slothoofdstuk ook een aantal kanttekeningen bij zijn eigen onderzoek (paragraaf 7.3.4). In aanvulling daarop zou ik naar voren willen brengen dat hij in hoofdstuk zes eigenlijk te veel analyses heeft samengevoegd: bivariaat versus multivariaat, cross-sectioneel versus longitudinaal, regressie versus LISREL, een verschillscore-benadering, alle jongeren tegelijk versus subgroepen. Het is goed dat Luijpers zijn databestanden op tal van manieren heeft weten te gebruiken, maar het is jammer dat hij daarbij weinig richtlijnen geeft. Aan welke uitkomsten moeten we als lezer

nu de meeste waarde hechten? Aan de SG-data, omdat de meting van intentie tot exploratie beter is? Aan de WIL-data, omdat er twee meetmomenten zijn? Aan de LISREL-analyses, omdat er inzicht wordt gegeven in de causaliteit tussen de kenmerken? Aan de verschilscore-benadering, omdat in die benadering een analyse van verandering in delinquent gedrag wordt verricht?

Een ander bezwaar tegen het onderzoek van Luijpers is dat de ontwikkeling van antisociaal gedrag voor of na de adolescentie niet kan worden nagegaan met de gebruikte datasets. Het gevolg hiervan is dat niet bekend is of een deel van de jongeren zich kenmerkt door levensloop-persistent antisociaal gedrag. Voor een onderzoek dat wil verklaren waarom antisociaal gedrag vaak tijdelijk is, is het van belang dit onderscheid te kunnen maken. Op de levensloop-persistente groep zijn immers totaal andere factoren en mechanismen van invloed dan op de adolescentie-gelimiteerde groep. Het zou dus bijvoorbeeld kunnen dat sociale binding met conventionele anderen sterk van invloed is op de afname van antisociaal gedrag na het zeventiende levensjaar, wanneer alle jongeren in de analyse worden meegenomen (een effect tussen groepen). Wanneer echter alleen de groep met adolescentie-gelimiteerd antisociaal gedrag wordt bestudeerd, dan zou kunnen blijken dat het effect binnen deze groep zwakker of zelfs afwezig is.

Tot slot de vraag of we ons zorgen moeten maken of adolescentie-gelimiteerd delinquent gedrag. Is het iets wat hoort bij de natuurlijke ontwikkeling die vrijwel allen doormaken? Luijpers stelt dat de vele veranderingen in de vroege adolescentie vragen om verkenning, zodat jongeren zich nieuwe ontwikkelingstaken eigen maken. Delinquent gedrag is dan een nadelig bijeffect van een positief proces, namelijk het aftasten, verkennen en soms overschrijden van grenzen om zo volwassen te worden. Conventionele personen en instanties kunnen en moeten deze ontwikkeling zien te corrigeren. Daarentegen raadt Luijpers af om strenge straffen of maatregelen door politie of bureau HALT te hanteren bij de overwegend lichte vormen van delinquent gedrag. Het is volgens hem van belang dat de reactie afkomstig is van de sociale omgeving waarmee de jongere een binding heeft. Immers dan hebben jongeren iets te verliezen.

Literatuur

- Hirschi, T., *Causes of delinquency*. University of California Press: Berkeley, 1969.
- Moffitt, T.E., Adolescence limited and life-course persistent antisocial behavior. A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 1993, 100, 674-701.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Dickson, N., Silva, P. & Stanton, W., Childhood-onset versus adolescent-onset antisocial conduct problems in males: Natural history from ages 3 to 18 years. *Development and psychopathology*, 1996, 8 (2), 399-424.
- Rutenfrans, C.J.C. & Terlouw, G.J., *Delinquentie, sociale controle en 'life events'*. Eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek. Gouda Quint: Arnhem, 1994.
- Rutter, M., Giller, H. & Hagell, A., *Antisocial behavior by young people*. Cambridge University Press: Cambridge, 1998.